

Instytut Wymiaru Sprawiedliwości

Czynności sprawdzające (art. 307 k.p.k.)

dr hab. Adam Taracha, prof. IWS

Prawo karne i kryminologia

Warszawa 2023

Spis treści

I. Rozwój instytucji czynności sprawdzających (postępowania sprawdzającego) w polskim postępowaniu karnym	5
II. Charakter prawny czynności sprawdzających	11
III. Postępowanie sprawdzające a czynności operacyjno-rozpoznawcze	15
IV. Czynności sprawdzające a anonimowe zawiadomienie o przestępstwie	25
V. Termin określający maksymalny czas prowadzenia czynności sprawdzających (art. 307 k.p.k.)	29
VI. Konkluzja	31
Bibliografia	33

I. Rozwój instytucji czynności sprawdzających (postępowania sprawdzającego) w polskim postępowaniu karnym

Instytucja czynności sprawdzających (art. 307 k.p.k.) jest wyjątkowo dokładnie omówiona w polskiej literaturze karnoprocesowej. Od wielu lat tematyka ta (zaczynając od znakomitej monografii J. Tylmana *Instytucja czynności sprawdzających w postępowaniu karnym*, Łódź 1984) systematycznie poruszana jest w literaturze przedmiotu. Zainteresowania badaczy koncentrują się głównie na określeniu charakteru prawnego czynności sprawdzających, relacji tych czynności z czynnościami operacyjno-rozpoznawczymi, charakterze terminu przeprowadzenia czynności sprawdzających oraz wpływu zawiadomienia anonimowego na czynności sprawdzające.

Instytucja czynności sprawdzających została wprowadzona do polskiego systemu prawa karnego procesowego przez dotychczasowy kodeks postępowania karnego (dalej: d.k.p.k.) z 1969 r.¹ Regulowana była w sposób bardzo lapidarny przez art. 258 d.k.p.k., który stanowił, że „§ 1. Jeżeli okoliczności przytoczone w zawiadomieniu nie dają podstawy do wszczęcia postępowania przygotowawczego, odmawia się jego wszczęcia. § 2. W razie potrzeby można zażądać uzupełnienia w określonym terminie danych zawartych w zawiadomieniu o przestępstwie lub zarządzić sprawdzenie faktów w tym zakresie”. Termin trwania czynności sprawdzających określał art. 259, ustalający, że „Najpóźniej w terminie do dnia 30 od dnia otrzymania zawiadomienia należy wydać postanowienie o odmowie wszczęcia postępowania lub o jego wszczęciu”.

Propozycje zmian pojawiły się już w trakcie prac nad projektami k.p.k. w 1981 r. W wariantcie I rządowego projektu z tegoż roku przewidziano możliwość przeprowadzania w ramach czynności sprawdzających niektórych czynności dowodowych (takich jak oględziny miejsca, oględziny i sekcja zwłok, przesłuchanie w charakterze świadka osoby składającej zawiadomienie o przestępstwie). Natomiast w wariantcie II projektu rządowego i w społecznym projekcie nowelizacji k.p.k. przewidziano utrzymanie w tym zakresie obowiązującego stanu prawnego².

---

¹ Ustawa z dnia 19 kwietnia 1969 r. – Kodeks postępowania karnego, Dz. U. 1969, Nr 13, poz. 96.

² Projekt zmian przepisów kodeksu postępowania karnego, Warszawa, wrzesień 1981 r.; Wstępny społeczny projekt nowelizacji ustawy z dnia 19 kwietnia 1969 r. Kodeks postępowania karnego (wariant I). Opracowanie Komisji Kodyfikacyjnej powołanej przez I Ogólnopolskie Forum Pracowników Wymiaru Sprawiedliwości NSZZ „Solidarność”, Kraków, styczeń-maj 1981 r.

Prace nad przygotowaniem reformy prawa karnego (obejmującej k.k., k.p.k., k.k.w.) podjęto dopiero w latach 90. XX w. Projekt k.p.k. z 1991 r. zdecydowanie rozbudowywał przepisy dotyczące czynności sprawdzających. Uregulowanie tej instytucji, ograniczające się dotychczas do jednozdaniowego artykułu, przybiera formę pięcioparagrafowego artykułu (art. 305 w redakcji z grudnia 1991 r.). W projekcie tym pojawia się także po raz pierwszy pojęcie „postępowanie sprawdzające”.

Propozycje projektu zatarły widoczną dotychczas linię rozdzielającą czynności procesowe od czynności sprawdzających. Wprowadzie art. 305 § 2 projektu stwierdzał jednoznacznie, że w postępowaniu sprawdzającym nie przeprowadza się dowodu z opinii biegłego ani czynności wymagających spisania protokołu, z wyjątkiem przyjęcia ustnego zawiadomienia o przestępstwie lub wniosku o ściganie. Zgodnie z § 3 tego artykułu uzupełnienie danych zawartych w zawiadomieniu o przestępstwie mogło nastąpić również przez przesłuchanie w charakterze świadka osoby zawiadamiającej, bezpośrednio po złożeniu zawiadomienia. Proponowane rozwiązanie było swego rodzaju kompromisem między propozycją szerokiego dopuszczenia czynności dowodowych w postępowaniu sprawdzającym znajdującym się w wariantcie I projektu rządowego z 1981 r. a zupełną niemożliwością przeprowadzania czynności dowodowych przed wszczęciem postępowania karnego.

Niebezpieczne okazały się wątpliwości, czy proponowana zmiana w istotny sposób mogłaby usprawnić postępowanie sprawdzające. Przyjmując ustne zawiadomienie o przestępstwie, prokurator czy też funkcjonariusz policji powinien ustalić wszystkie istotne fakty niezbędne do podjęcia decyzji o wszczęciu postępowania. Szansa uzyskania z tego samego źródła dowodowego dodatkowych informacji wydaje się znikoma, tym bardziej że projekt przewidywał możliwość przesłuchania w charakterze świadka osoby zawiadamiającej tylko bezpośrednio po złożeniu zawiadomienia o przestępstwie. Uprawnienie organu procesowego do żądania w wyznaczonym terminie przez osobę składającą zawiadomienie o przestępstwie uzupełnienia danych zawartych w zawiadomieniu było w zupełności wystarczające. Wprowadzanie czynności dowodowych do etapu przed wszczęciem postępowania karnego, niezależnie od deprecjacji decyzji o wszczęciu, która wszak wydana musi być w oparciu o uzyskaną wcześniej podstawę faktyczną wszczęcia procesu (uzasadnione podejrzenie popełnienia przestępstwa), prowadzi, jak uczy doświadczenie, do rozrostu postępowania faktycznie zastępującego postępowanie przygotowawcze³. Czynność przesłuchania, z uwagi na powszechność jej stosowania (nawet gdy jest ograniczona do osoby składającej zawiadomienie o przestępstwie), otwiera takie możliwości. Do minimum należałoby ograniczyć wszelkie wyjątki od reguły o zasadniczym znaczeniu gwarancyjnym, w myśl której czynności dowodowe połączone ze stosowaniem przymusu procesowego należy podejmować dopiero

³ J. Tylman, *Instytucja czynności sprawdzających w postępowaniu karnym*, Łódź 1984, s. 185 i nast.

wówczas, gdy zaistnieje uzasadnione podejrzenie popełnienia przestępstwa, nie zaś „na wyrost”, po to, aby takie podejrzenie dopiero uzyskać⁴.

Projekt w art. 305 § 5 znacznie rozszerzał dotychczasowy zakres instytucji sprawdzania danych zawartych w zawiadomieniu o przestępstwie, czyniąc z niej zupełnie nowe postępowanie sprawdzające (pojęcie to zostało użyte w § 3). Przepis ten zobowiązywał organy ścigania, w przypadku podejmowania przez nie sprawdzenia własnych informacji nasuwających przypuszczenie, że popełniono przestępstwo, do stosowania ograniczeń wynikających z § 1, § 2 i § 4 art. 305. Oznaczało to, że organy ścigania będą musiały zakończyć działania w ciągu 30 dni decyzją o wszczęciu lub odmowie wszczęcia postępowania (§ 1) oraz że nie będą to mogły być czynności procesowe (§ 2), a o zamierzonych czynnościach będzie musiał być powiadomiony prokurator (§ 4).

Projekt wprowadził też nowe pojęcie: „sprawdzenie własnych informacji” przez organy ścigania. Tak sformułowany przepis oznaczał, że chodzi tu o wszystkie (oczywiście poza „formalnym” zawiadomieniem o przestępstwie) informacje, jakie uzyskują organy ścigania w toku ich pracy, także w wyniku czynności operacyjno-rozpoznawczych. W zależności od zakresu uprawnień śledczo-dochodzeniowych i ustawowo przewidzianych form pracy organu ścigania ilość otrzymywanych informacji będzie oczywiście bardzo różna (w szerokim zakresie w kontekście działań policji, a bardzo wąskim np. w przypadku pracowników nadleśnictwa)⁵.

Własne informacje organów ścigania wymagające sprawdzenia, czy istnieje podstawa do wszczęcia postępowania karnego, mogą być uzyskane w wyniku dość wyraźnie się różniących czynności. Na przykład Policja w celu rozpoznawania, zapobiegania i wykrywania przestępstw i wykroczeń wykonuje czynności operacyjno-rozpoznawcze, dochodzeniowo-śledcze i administracyjno-porządkowe, z tym że funkcjonariusze policji lokalnej wykonywali wyłącznie czynności administracyjno-porządkowe oraz inne niecierpiące zwłoki czynności związane z zawiadomieniem o przestępstwie i zabezpieczeniem miejsca zdarzenia (art. 14 ust. 1 Ustawy z dnia 6 kwietnia 1990 r. o Policji)⁶.

⁴ Praktyka taka była powszechna w latach 50., a i później była przez wiele lat tolerowana. Jak przyznaje S. Żmudziński (*Postępowanie wyjaśniające czy dochodzenie*, „Problemy Kryminalistyki” 1958, nr 15, s. 546), „w praktyce organa milicji bardzo często wszczynają dochodzenie w celu ustalenia, czy istotnie popełniono przestępstwo”.

⁵ Należy zwrócić uwagę na dość szeroki zakres pojęcia „organy ścigania”. Projekt nie definiował tego pojęcia, jednak w art. 310 wymieniał organy, którym przysługują w powierzonym śledztwie lub dochodzeniu uprawnienia policji. Można więc przyjąć, że oprócz policji organami tymi w rozumieniu art. 305 byłyby te działające w ramach Urzędu Ochrony Państwa, Ministerstwa Finansów w sprawach o przestępstwa ujawnione przez te organy, a popełnione na szkodę Skarbu Państwa lub instytucji samorządowej, Straży Granicznej w sprawach o przestępstwa przeciwko nienaruszalności i bezpieczeństwu granicy państwowej i inne organy przewidziane w przepisach szczególnych. Należy mieć na uwadze, że wraz z następującą penalizacją w innych, poza kodeksem karnym, aktach normatywnych będzie zwiększała się także liczba podmiotów o uprawnieniach dochodzeniowych.

⁶ Przepisy dotyczące policji lokalnej zostały uchylone nowelizacją z 11 września 1995 r. do ustawy o Policji (Dz. U. 1995, Nr 104, poz. 515).

Projekt, obejmując pojęciem postępowania sprawdzającego także inne (poza zawiadomieniem o przestępstwie) informacje uzyskane przez prokuraturę i organy ścigania, zgodnie zresztą z wcześniejszymi postulatami zgłaszanymi w literaturze⁷, w zakres terminu „informacje własne” włączył bardzo szeroką i trudno porównywalną sferę działalności. Sprawdzenie danych uzyskanych w trakcie czynności służbowych prowadzonych przez prokuratora i czynności porządkowo-administracyjnych oraz dochodzeniowo-śledczych służb policyjnych z uwagi na podobne źródło informacji i metodę ich dokumentacji (informacja uzyskana w sposób jawny, udokumentowana notatką służbową lub protokołem czynności procesowej) może odbywać się w podobny sposób, a kontrola działalności organów ścigania przez prokuratora jest w pełni możliwa.

Natomiast pierwsze informacje uzyskane przez organy ścigania w ramach prowadzonej przez nie działalności operacyjno-rozpoznawczej podlegają sprawdzeniu w sposób i w trybie przewidzianym dla tych czynności, których zasadniczą cechą jest tajność postępowania⁸. Poddanie tych czynności zgodnie z art. 305 § 5 projektu rygorom przewidzianym dla czynności postępowania sprawdzającego (w terminie 30 dni od uzyskania pierwszej informacji do podjęcia decyzji o wszczęciu lub odmowie wszczęcia postępowania istnieje obowiązek powiadamiania o zamierzonych czynnościach prokuratora) mogłoby skutecznie ograniczyć działalność operacyjną. Wydaje się, że możliwość rzetelnego zweryfikowania w ciągu 30 dni pierwszych informacji uzyskanych w wyniku czynności operacyjno-rozpoznawczych jest tak samo mało prawdopodobna, jak zachowanie w tajemnicy tych czynności, gdyby istniałaby konieczność każdorazowego uzgadniania ich z prokuratorem⁹. W pracy operacyjnej zdarza się często, że sprawdzenie uzyskanej informacji wymaga dłuższego czasu, niezależnie od poniesionych nakładów pracy¹⁰.

Jeżeli chodzi o dalsze prace legislacyjne, normujące problematykę postępowania sprawdzającego, to na mocy noweli z 1995 r.¹¹ dodano jedynie przepis § 3 do art. 258 d.k.p.k. o następującej treści: „uzupełnienie danych zawartych w zawiadomieniu o przestępstwie może nastąpić również przez przesłuchanie osoby zawiadamiającej w charakterze świadka, bezpośrednio po złożeniu ustnego zawiadomienia”. Ograniczono więc zmiany jedynie do

⁷ Por. R. Ponikowski, *Informacja o przestępstwie a wszczęcie postępowania karnego*, „Nowe Prawo” 1983, nr 7-8, s. 84-85; J. Tylman, *Instytucja czynności sprawdzających...*, Łódź 1984, s. 187.

⁸ A. Taracha, *Czynności operacyjno-rozpoznawcze a ochrona praw jednostki*, „Problemy Praworządności” 1988, nr 8-9, s. 45-47; B. Kurzępa, *Podstęp w toku czynności karnoprosesowych i operacyjnych*, Toruń 2003, s. 179 i nast.

⁹ Przykładem trudności z utrzymaniem w tajemnicy informacji o stosowaniu przez prokuratora (w ramach czynności procesowej) klasycznego środka techniki operacyjnej, jakim jest podsłuch telefoniczny, była sprawa „uprowadzenia” w 1992 r. Moniki K. (córci znanego polityka). Już w kilka dni po założeniu podsłuchu mass media poinformowały o tym fakcie.

¹⁰ Czasami weryfikacja taka nie jest możliwa bez dekonspiracji źródła informacji czy też zainteresowań organów ścigania, co czyniłoby dalsze działania, których naczelną zasadą jest dyskrecja, bezcelowymi. Zmusza to prowadzącego te czynności do zaprzestania działań, przynajmniej na pewien czas. Należy liczyć się z tym, że w praktyce pojawiają się tendencje do omijania przepisu uniemożliwiającego skuteczną działalność operacyjno-rozpoznawczą.

¹¹ Dz. U. 1995, Nr 89, poz. 443.

wprowadzenia do k.p.k. treści przepisu art. 305 § 3 projektu z 1991 r., który był poddany stosunkowo najmniejszej krytyce.

K.p.k. z 6 czerwca 1997 r. przyjął pozostałe rozwiązania projektu k.p.k. z 1991 r. z dwoma tylko modyfikacjami. Jedną z nich jest rezygnacja z odpowiedniego stosowania art. 305 § 1 i § 2 projektu do działań własnych organów ścigania, czyli ograniczenia czasowego i poddania bieżącej kontroli prokuratora m.in. czynności operacyjno-rozpoznawczych (obecnie art. 307 § 5 k.p.k.). Aktualizację tę należy ocenić pozytywnie, gdyż kontrola ta nie była możliwa do zrealizowania. Funkcjonariusze policji, dokonując sprawdzeń własnych informacji, odpowiednio stosują jedynie art. 307 § 2 k.p.k. Przyjęcie takiej regulacji oznacza zniesienie ograniczenia czasu trwania (do 30 dni) czynności sprawdzających, gdy przedmiotem sprawdzeń są informacje własne organów ścigania. Także wydanie w tym wypadku postanowienia o odmowie wszczęcia postępowania nie będzie konieczne, a zakończenie działań sprawdzających, w wyniku których uznano, że informacje własne nie pozwalają na przyjęcie, iż zachodzi uzasadnione podejrzenie popełnienia przestępstwa, dokumentowane jest notatką służbową (zob. § 40 Zarządzenia Nr 1426 Komendanta Głównego Policji z dnia 23 grudnia 2004 r. w sprawie metodyki wykonywania czynności dochodzeniowo-śledczych przez służby policyjne wyznaczone do wykrywania przestępstw i ścigania ich sprawców)¹².

Drugą z tych zmian należy ocenić krytycznie. Poprzez wykreślenie w § 3 *in fine* fragmentu „bezpośrednio po złożeniu zawiadomienia” rozszerzono możliwość przesłuchania w charakterze świadka osoby składającej zawiadomienie o przestępstwie na całe postępowanie sprawdzające. Wyjątkowość tego rozwiązania została w ten sposób zatracona. Istotnego znaczenia nabrał też problem stosowania przymusu procesowego wobec świadka, który nie stawia się na wezwania organów procesowych. Dotychczas można było argumentować, że wobec wymogu bezzwłocznego przesłuchania osoby zawiadamiającej w charakterze świadka w praktyce problem ten nie będzie istniał. Albo zawiadamiający zostanie bezzwłocznie przesłuchany, albo czynność ta będzie niemożliwa, wobec ustawowego ograniczenia, do przeprowadzenia jej w terminie późniejszym¹³. W obecnym kształcie przepisu art. 307 § 3 można by przyjąć, że przez cały okres postępowania sprawdzającego (w praktyce często ponad 30 dni) zastosowanie przymusu procesowego wobec zawiadamiającego o przestępstwie byłoby możliwe. Rodzi to jednak szereg wątpliwości. Mamy do czynienia z dość dziwną sytuacją – przeprowadzaniem czynności w formie procesowej poza procesem karnym. Trudno bowiem przyjąć, że czynność taka faktycznie wszczyna proces, skoro późniejsza decyzja rozstrzyga dopiero o wszczęciu lub odmowie wszczęcia procesu. A jeśli tak, to problemem do rozstrzygnięcia jest możliwość zastosowania przymusu procesowego w celu wykonania tej czynności. Wydaje się,

¹² Dz. Urz. Komendy Głównej Policji, 2005, Nr 1, poz. 1.

¹³ Choć nie jest to argumentacja w pełni przekonująca, wszak „bezpośrednio” nie oznacza „natychmiast”. Przy tak ścisłej interpretacji określenia „bezpośrednio” mielibyśmy do czynienia z istotnym ograniczeniem możliwości przeprowadzenia tej czynności.

że nie jest dopuszczalne zastosowanie go w celu wyegzekwowania obowiązku zeznawania przez świadka w trybie art. 307 § 3 k.p.k., gdyż proces karny jeszcze nie został wszczęty, chociaż formę przeprowadzenia tej czynności regulują przepisy k.p.k.

Na mocy noweli z dnia 10 stycznia 2003 r. został uchylony § 4 art. 307 k.p.k. nakładający na policję obowiązek powiadomienia prokuratora o podjętych czynnościach sprawdzających. Zmiana ta wiąże się raczej z generalną reformą postępowania przygotowawczego, dającą większą swobodę Policji i ograniczającą nadzór prokuratora nad czynnościami dokonywanymi przez Policję niż z samym zakresem postępowania sprawdzającego.

II. Charakter prawny czynności sprawdzających

W literaturze karnoprocesowej przeważa pogląd, że nie można zaliczyć czynności zmierzających do ustalenia, czy zawiadomienie o przestępstwie daje podstawę do wszczęcia postępowania, do czynności procesowych¹⁴. Można jednak również napotkać odmienne podejście¹⁵. Spór o charakter prawny czynności sprawdzających – czy są to czynności procesowe, czy też nie – wydawał się rozstrzygnięty. Pogląd uznający, że czynności sprawdzające podejmowane w trybie art. 307 k.p.k. (przed wszczęciem postępowania przygotowawczego) nie są czynnościami procesowymi, dominuje w literaturze przedmiotu od początku lat 70.

¹⁴ M.in. Z. Szatkowski, *Czynności sprawdzające w ujęciu kodeksu postępowania karnego*, „Problemy Kryminalistyki” 1970, nr 84, s. 186 i nast.; J. Tylman, *Instytucja czynności sprawdzających w postępowaniu karnym*, Łódź 1984, s. 25–28; tenże, *Czynności postępowania sprawdzającego w procesie karnym*, „Acta Universitatis Lodzensis. Folia Iuridica” 1982, nr 10, s. 21 i nast.; tenże, *Postępowanie przygotowawcze w procesie karnym*, Warszawa 1998, s. 37; tenże, *Czynności sprawdzające w praktyce ścigania karnego*, „Problemy Praworządności” 1982, nr 12, s. 19; O. Górniok, *Instytucja uzupełnienia i sprawdzenia danych zawartych w doniesieniach (art. 258 § 2 k.p.k.)*, Wrocław 1970, s. 4 i nast.; F. Prusak, *Postępowanie sprawdzające w nowym k.p.k.*, „Problematyka Praworządności” 1971, nr 2, s. 39 i nast.; W. Chmielarczyk, *Instytucja czynności sprawdzających w praktyce wojskowych organów ścigania*, „Wojskowy Przegląd Prawniczy” 1972, nr 3, s. 374–375; R. Ponikowski, *Informacja o przestępstwie a wszczęcie postępowania karnego*, „Nowe Prawo” 1983, nr 7–8, s. 81–83; E. Kurleto, Z. Stańczewski, *Postępowanie sprawdzające oraz postępowanie w niezbędnym zakresie dotyczących nagłej lub gwałtownej śmierci*, „Nowe Prawo” 1980, nr 4, s. 68–69; K. Marszał, *Przebieg procesu karnego*, Katowice 1982, s. 44–45; S. Stachowiak, *Przepisy k.p.k. a rozwiązania zawarte w ustawach o Policji oraz o Urzędzie Ochrony Państwa*, „Przegląd Policyjny” 1991, nr 2 (24), s. 11; A. Taracha, *Czynności sprawdzające w projekcie kodeksu postępowania karnego*, [w:] *Problemy reformy prawa karnego*, red. T. Bojarski, E. Skrętowicz, Lublin 1993, s. 329–335; T. Grzegorzczak, J. Tylman, *Polskie postępowanie karne*, Warszawa 1998, s. 571–572; S. Stachowiak, *Wszczęcie postępowania przygotowawczego a czynności sprawdzające*, „Prokuratura i Prawo” 1999, nr 9, s. 7, 9; tenże, *Źródła informacji o popełnionym przestępstwie w polskim postępowaniu karnym*, „Prokuratura i Prawo” 2005, nr 2, s. 36; P. Tomaszewski, *Funkcjonowanie czynności sprawdzających*, „Wojskowy Przegląd Prawniczy” 1983, nr 2, s. 114; R. Kmiecik, *Postępowanie sprawdzające a czynności sprawdzenia „własnych informacji”*, „Prokuratura i Prawo” 2005, nr 10, s. 44; B. Janusz, *Czynności sprawdzające prowadzone w stosunku do osoby podejrzewanej chronionej immunitetem w polskim procesie karnym*, „Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny” 2005, nr 4, s. 199; J. Łupiński, *Odmowa wszczęcia postępowania przygotowawczego*, „Prokuratura i Prawo” 2007, nr 5, s. 126; A. Choromańska, M. Porwisz, *Zasada legalizmu a reakcja Policji na popełnione przestępstwo*, [w:] *Zasada legalizmu w procesie karnym*, t. 2, red. B. Dudzik, J. Kosowski, E. Kruk, I. Nowikowski, Lublin 2015, s. 120; M. Makowski, *Zwłoka w postępowaniu przygotowawczym: czy prokuratorowi można zwrócić uwagę*, „Rzeczpospolita”, 27.04.2019, [on-line:] <https://www.rp.pl/zawody-prawnicze/art1361591-zwloka-w-postepowaniu-przygotowawczym-czy-prokuratorowi-mozna-zwrocic-uwage>, [dostęp: 05.02.2024]; R. Koper, *Charakter prawny terminu czynności sprawdzających (art. 307 § 1 k.p.k.)*, „Ius Novum” 2020, t. 14, nr 2, s. 101–102.

¹⁵ Odmienny pogląd prezentują: M. Cieślak, *Przygotowawcze stadium procesu (pojęcie – zakres – funkcja – struktura)*, [w:] *Postępowanie przygotowawcze*, red. M. Cieślak, W.E. Czugunow, „Zeszyty Naukowego Uniwersytetu Jagiellońskiego” 1973, z. 61, s. 12 i nast.; tamże, A. Gaberle, *Dochodzenie wstępne w polskim procesie karnym (podstawowe założenia i problemy)*, s. 141 i nast.; tamże, J. Stańda, *Organy postępowania przygotowawczego w polskim procesie karnym*, s. 76; T. Nowak, *Sprawdzenie zawiadomienia o przestępstwie*, „Nowe Prawo” 1978, nr 4, s. 607–609; M. Chrabkowski, *Zakres czynności postępowania sprawdzającego*, „Przegląd Policyjny” 2005, nr 2, s. 95–98.

ubiegłego wieku¹⁶. W sposób klarowny pogląd ten wyraża J. Tylman, stwierdzając, że „czynności sprawdzające nie stanowią formy postępowania przygotowawczego, które w związku z ich podjęciem nie jest jeszcze wobec wątpliwości organu ścigania dopuszczalne. Ustawa procesowa nie wprowadza wyjątkowej możliwości wszczęcia postępowania karnego w formie czynności sprawdzających, a więc w sytuacji, gdy brak jest pozytywnej oceny istnienia wymagających na tym etapie warunków dopuszczalności procesu”¹⁷. Autor trafnie podnosi także, że czynności sprawdzające wprowadzone zostały do kodeksu właśnie po to, aby uniknąć wszczynania postępowania przygotowawczego bez uzasadnionego podejrzenia popełnienia przestępstwa. Dodatkowym argumentem za uznaniem, że postępowanie sprawdzające nie stanowi części postępowania przygotowawczego, jest decyzja (w sytuacji negatywnego wyniku tego postępowania) o odmowie wszczęcia postępowania (gdyby czynności te stanowiły część postępowania przygotowawczego, musiałaby zapaść decyzja o umorzeniu).

Koncepcje zaliczenia czynności sprawdzających do czynności procesowych wiązały się z pomysłem utworzenia tzw. „postępowania wstępnego”, obejmującego zarówno czynności sprawdzające, jak i czynności niecierpiące zwłoki. Koncepcja ta ma dziś jedynie walor historyczny, a jej odrzucenie wynikało głównie z niemożliwości połączenia w jeden etap postępowania czynności przedprocesowych (pozaprocessowych) i procesowych.

Spór wokół charakteru prawnego czynności postępowania sprawdzającego odżył za sprawą artykułu Marka Chrabkowskiego pt. *Wykorzystanie metod pracy operacyjnej w czynnościach sprawdzających (uwagi do artykułu K. Chałubek)*. Według M. Chrabkowskiego systematyka k.p.k., zakres możliwych do wykonania czynności, organy procedujące oraz tryb postępowania nie pozostawiają wątpliwości, że czynności sprawdzające są czynnościami procesowymi. Zgodnie ze słowami autora twierdzenie Karoliny Chałubek, że ustawodawca wyraźnie wskazał, że czynności podejmowane w trybie art. 307 k.p.k. są czynnościami nieprocesowymi, nie jest trafne. Zgodnie ze słowami Chrabkowskiego czynności te są pozbawione waloru dowodowego, ale z pewnością nie są czynnościami nieprocesowymi. Jego zdaniem najczęściej popełnianym błędem jest utożsamianie czynności procesowych dokumentowanych nieprotokolarnie z metodami operacyjnymi, których wyniki opracowywane są na zasadach określonych w odrębnych (w stosunku do procedury karnej) przepisach. Etapami sprawy karnej, w których według Chrabkowskiego zazwyczaj dochodzi do wykonywania czynności nieprotokołowanych, jest postępowanie sprawdzające przed wszczęciem

¹⁶ Zob. m.in. Z. Szatkowski, *Czynności...*, s. 186 i nast.; O. Górniok, *Instytucja uzupełnienia...*, s. 4 i nast.; F. Prusak, *Postępowanie sprawdzające...*, s. 39 i nast.; W. Chmielarczyk, *Instytucja czynności sprawdzających...*, s. 374–375; E. Kurlito, Z. Stańczewski, *Postępowanie sprawdzające...*, s. 68–69; K. Marszał, *Przebieg procesu...*, s. 44–45; R. Ponikowski, *Informacja o przestępstwie a wszczęcie...*, s. 81–83; J. Tylman, *Instytucja czynności...*, s. 25–28; S. Stachowiak, *Przepisy k.p.k. a rozwiązania zawarte...*, s. 11; A. Taracha, *Czynności sprawdzające w projekcie...*, s. 329–335; T. Grzegorzczak, J. Tylman, *Polskie postępowanie...*, s. 571–572.

¹⁷ J. Tylman, *Instytucja czynności sprawdzających w postępowaniu karnym*, Łódź 1984, s. 27.

postępowania karnego (art. 307 k.p.k.) oraz postępowanie sprawdzające przed podjęciem lub wznowieniem postępowania przygotowawczego (art. 327 § 3 k.p.k.).

Pogląd M. Chrabkowskiego stanowiący, że czynności sprawdzające są czynnościami procesowymi, jest nie do zaakceptowania. Istnieje bowiem wyraźna przewaga argumentów za uznaniem czynności sprawdzających za nieprocesowe, ale autor właściwie nie odniósł się do żadnego z nich.

Swoją perspektywę motywuje on bardzo skromnie i nie rozwija przytoczonych przez siebie racji, które, jak się wydaje, nie zawsze przemawiają za jego tezą. Systematyka k.p.k. jasno wskazuje na to, że wymienione w art. 307 k.p.k. postępowanie sprawdzające to czynności przedprocesowe (przed wszczęciem postępowania). Odmienną są także cele postępowania sprawdzającego (ustalenie, czy istnieje podstawa do wszczęcia postępowania karnego) i przygotowawczego (czy został popełniony czyn zabroniony i czy stanowi on przestępstwo; wykrycie i w razie potrzeby ujęcie sprawcy; zebranie danych stosownie do art. 213 i 214 k.p.k.; wyjaśnienie okoliczności sprawy, w tym ustalenie osób pokrzywdzonych i rozmiarów szkody; zebranie, zabezpieczenie i w niezbędnym zakresie utrwalenie dowodów dla sądu oraz wyjaśnienie okoliczności, które sprzyjały popełnieniu czynu).

Następnym argumentem podniesionym przez autora jest zakres czynności podejmowanych w postępowaniu sprawdzającym, który w jego ocenie przemawia za zaliczeniem ich do postępowania karnego. Uzasadnienie przemawia jednak za tezą przeciwną. Ograniczenie zakresu tych czynności wskazuje na to, że owo postępowanie różni się od przygotowawczego, a jego celem jest rozstrzygnięcie kwestii, czy istnieje podstawa faktyczna do wszczęcia postępowania przygotowawczego. Postępowanie sprawdzające kończy się decyzją o wszczęciu lub odmowie wszczęcia postępowania przygotowawczego (art. 307 k.p.k.), co jest (o czym wspomniałem wyżej) jednym z argumentów za uznaniem czynności sprawdzających za pozaprocesowe. Czynności postępowania sprawdzającego ograniczone są do czynności nieprotokołowanych (wyjątkiem jest przesłuchanie w charakterze świadka osoby pokrzywdzonej).

Także przekonanie Chrabkowskiego, że czynności w postępowaniu sprawdzającym są czynnościami procesowymi, ale pozbawione są „waloru dowodowego”, nie jest możliwe do zaakceptowania, gdyż zawiera wewnętrzną sprzeczność. W literaturze przedmiotu nie budzi wątpliwości fakt, że procesową czynnością dowodową „jest każda czynność procesowa (zachowanie się uczestnika postępowania przewidziane w prawie procesowym), która w świetle prawa dowodowego zmierza do poznania (ustalenia) przedmiotu dowodu”¹⁸. Przyjęcie poglądu M. Chrabkowskiego spowodowałoby, że powstałaby szczególna kategoria czynności procesowych, które należy zaliczyć do czynności dowodowych (procesowych), lecz pozbawionych waloru dowodowego. Czynności wykonywane w postępowaniu sprawdzającym są go (choć nie wszystkie) pozbawione właśnie dlatego, że nie są czynnościami procesowymi.

¹⁸ R. Kmieciak, *Prawo dowodowe. Zarys wykładu*, red. R. Kmieciak, Warszawa 2008, s. 22.

III. Postępowanie sprawdzające a czynności operacyjno-rozpoznawcze

W celu ustalenia zależności między czynnościami operacyjno-rozpoznawczymi a postępowaniem sprawdzającym należy określić istotę i charakter prawny tych czynności. Od rozstrzygnięcia tej zasadniczej kwestii zależy dalszy wywód i przyjęte wnioski końcowe. Co oczywiste będą one zupełnie inne w zależności od tego, czy uznamy, że czynności sprawdzające zaliczyć należy do czynności procesowych (postępowania przygotowawczego), czy do pozaprocesowych.

M. Chrabkowski przyznaje, że nie można wykluczyć, iż czynności postępowania sprawdzającego będą się przeplatały lub powielają z czynnościami operacyjnymi¹⁹. Ta zasadnicza różnica w określeniu charakteru czynności sprawdzających (uznanie przez badacza czynności sprawdzających za procesowe) powoduje, że w zasadniczej warstwie omawianej publikacji trudno o zgodność poglądów.

Na przykład autor, wymieniając w jednym zdaniu mnie jako zwolennika wykonywania czynności operacyjnych w postępowaniu sprawdzającym, przypomina mój pogląd dotyczący funkcjonowania czynności operacyjno-rozpoznawczych i dochodzeniowo-śledczych w obszarze zupełnie innych płaszczyzn, w ten sposób sugerując niekonsekwencję w moich poglądach. Byłoby to rzeczywiście przekonanie nielogiczne pod warunkiem, że zaliczałbym postępowanie sprawdzające do czynności postępowania przygotowawczego (jak czyni to M. Chrabkowski). Zawsze jednak uważałem, podobnie jak czynności operacyjno-rozpoznawcze, postępowanie sprawdzające za czynności pozaprocesowe²⁰, co powoduje, że relacje między postępowaniem sprawdzającym a czynnościami operacyjno-rozpoznawczymi są zupełnie inne niż między czynnościami dochodzeniowo-śledczymi a operacyjno-rozpoznawczymi²¹.

Na objęciu postępowaniem sprawdzającym (art. 307 § 5 k.p.k.) informacji własnych organów ścigania najprawdopodobniej zaważył, jak się wydaje, dość powszechny w tym

¹⁹ M. Chrabkowski, *Wykorzystanie materiałów kontroli operacyjnej w postępowaniu przygotowawczym*, Szczytno 2009, s. 98–99.

²⁰ A. Taracha, *Czynności sprawdzające w projekcie kodeksu postępowania karnego*, [w:] *Problemy reformy prawa karnego*, red. T. Bojarski, E. Skrętowicz, Lublin 1993, s. 329–335; tenże, *Czynności operacyjno-rozpoznawcze (aspekty kryminalistyczne i prawnodowodowe)*, Lublin 2006, s. 3; tenże, *Zasada legalizmu a czynności operacyjno-rozpoznawcze*, [w:] *Zasada legalizmu w procesie karnym*, t. 2, red. B. Dudzik, J. Kosowski, E. Kruk, I. Nowikowski, Lublin 2015, s. 317–328.

²¹ Zob. szerzej A. Taracha, *Czynności operacyjno-rozpoznawcze...*, s. 120–123.

czasie w literaturze przedmiotu pogląd utożsamiający czynności sprawdzające z tymi operacyjno-rozpoznawczymi. Najbardziej kategorycznie zbieżność obu tych instytucji określał Tomasz Grzegorzczak, według którego czynności sprawdzające „są niewątpliwie czynnościami operacyjno-rozpoznawczymi”²². Zbliżone stanowisko prezentowali wcześniej J. Tylman²³, A. Zubowicz²⁴, S. Żmudziński²⁵ i Z. Michałowski²⁶. Natomiast L. Schaff w jednej z prac twierdził, że „czynności sprawdzające przed wszczęciem procesu są niczym innym jak czynnościami operacyjnymi podejmowanymi poza procesem”²⁷, w innej z kolei próbował jednak wskazać na różnice występujące między tymi czynnościami. Zdaniem tego autora czynności operacyjne przeprowadza się, aby wykryć fakt popełnienia przestępstwa (dający podstawę do wszczęcia postępowania), a czynności sprawdzające funkcjonują jako czynności następcze, gdy wykryty fakt nie daje jednak pewności niezbędnej do wszczęcia postępowania²⁸. Z wywoływaniem tym polemizował S. Waltoś, wskazując, że podstawą odróżnienia obu tych czynności są „odcienie w niskim stopniu prawdopodobieństwa, że popełnione zostało przestępstwo”, co w praktyce oznaczało całkowitą nieprzydatność takiego podziału²⁹. Waltoś podzielił więc poglądy tych autorów, którzy utożsamiali czynności operacyjne i sprawdzające³⁰. Takie ich pojmowanie nie jest jednak trafne. W okresie przed wejściem w życie k.p.k. z 1969 r., gdy nie istniało ustawowe określenie czynności sprawdzających, a czynności operacyjne objęte były tajemnicą, trudności z wykazaniem różnic między tymi pojęciami są zrozumiałe. Natomiast po wprowadzeniu tegoż k.p.k., który zdefiniował instytucję czynności sprawdzających (art. 258 § 2) i Ustawy z dnia 14 lipca 1983 r. o urzędzie Ministra Spraw Wewnętrznych i zakresie działania podległych mu organów, która używa określenia „czynności operacyjno-rozpoznawcze”, utożsamianie tych czynności nie znajduje już uzasadnienia.

E. Kurleto trafnie zauważył, że zakresem wspólnym czynności sprawdzających i operacyjnych mogą być objęte proste czynności operacyjne, np. wywiady czy obserwacje, ale też czynności sprawdzające, które nie są operacyjne, np. żądanie uzupełnienia zawiadomienia

²² Problematyka prawna stosowania art. 10 Ustawy o Urzędzie Ochrony Państwa, materiały szkoleniowe, Ośrodek Szkolenia i Doskonalenia UOP, Łódź, marzec 1992, s. 11. Obecnie autor ten zmienił pogląd i nie utożsamia już czynności sprawdzających z operacyjnymi (zob. T. Grzegorzczak, *Wykorzystywanie i przekształcanie materiałów operacyjnych w materiał dowodowy w postępowaniu karnym*, [w:] *Przestępczość zorganizowana*, red. E.W. Pływaczewski, Zakamycze 2005, s. 223–224.

²³ J. Tylman, *Wszczęcie postępowania karnego*, „Nowe Prawo” 1955, nr 4, s. 31.

²⁴ A. Zubowicz, *O niektórych zagadnieniach dochodzenia milicyjnego*, „Nowe Prawo” 1936, nr 7–8, s. 33.

²⁵ Autor ten powołuje się na § 87 Instrukcji KG MO (Komendy Głównej Milicji Obywatelskiej) o dochodzeniu w sprawach karnych, zgodnie z którym w wypadku braku dostatecznych podstaw do jego wszczęcia przeprowadzane są „uzupełnienia” w drodze czynności operacyjnych (S. Żmudziński, *Postępowanie wyjaśniające czy dochodzenie*, „Problemy Kryminalistyki” 1958, nr 15, s. 548).

²⁶ Z. Michałowski, *Przechodzenie od prawdopodobieństwa do wiarygodności przy sprawdzaniu wersji w toku dochodzenia*, „Wojskowy Przegląd Prawniczy” 1961, nr 3, s. 349.

²⁷ L. Schaff, *O czynnościach poprzedzających wszczęcie postępowania karnego*, „Problemy Kryminalistyki” 1959, nr 22, s. 730–731.

²⁸ L. Schaff, *Zakres i formy postępowania przygotowawczego*, Warszawa 1961, s. 87.

²⁹ S. Waltoś, *Proces karny. Zarys systemu*, Warszawa 2002, s. 145.

³⁰ S. Waltoś stawia znak równości między tymi pojęciami, używając określenia „czynności operacyjne czy też – jeśli kto woli – sprawdzające”. Tamże, s. 146.

o przestępstwie. Trudno natomiast zaakceptować pogląd tego autora, że w postępowaniu sprawdzającym istnieją poza tym czynności (na gruncie d.k.p.k.), które nie są ani sprawdzające, ani operacyjne³¹.

Natomiast jeśli chodzi o polemikę S. Waltosia z L. Schaffem, to można powiedzieć, że pogląd drugiego z badaczy, odnoszący się do różnic między czynnościami sprawdzającymi i operacyjnymi, znajduje obecnie potwierdzenie w stanie normatywnym. Organy ścigania mogą dokonać weryfikacji informacji własnych, w tym także uzyskanych w wyniku działań operacyjnych, poprzez przeprowadzenie postępowania sprawdzającego. Podstawą podjęcia czynności sprawdzających będzie jednak nie minimalna różnica w ocenie prawdopodobieństwa popełnienia przestępstwa na etapie operacyjnym i postępowania sprawdzającego (według propozycji L. Schaffa), lecz raczej wyczerpanie możliwości dalszego zdobywania informacji z wykorzystaniem działań operacyjnych. Podejmując oficjalne (jawne) czynności sprawdzające, organy ścigania decydują się na ujawnienie swych dotychczasowych (tajnych) zainteresowań. Poddają w ten sposób pod ostateczną ocenę (w trybie postępowania sprawdzającego) dotychczasowe wyniki działań operacyjnych. Albo więc postępowanie to potwierdzi podejrzenie popełnienia przestępstwa w stopniu uzasadniającym wszczęcie postępowania, albo tak się nie stanie, co oznaczałoby definitywne zakończenie działań operacyjnych³².

W postępowaniu sprawdzającym czynności podejmowane przez prokuratora najczęściej będą polegały na żądaniu od osoby składającej zawiadomienie (ale także od właściwej instytucji) uzupełnienia danych oraz złożenia lub wskazania dokumentów potwierdzających fakty podane w zawiadomieniu. Czynności te mogą także polegać na wymogu przeprowadzenia przez właściwe organy kontroli wewnętrznej dodatkowych czynności kontrolnych, spisów remanentowych lub inwentaryzacyjnych itp., a następnie powiadomienie o wynikach organu prokuratorskiego³³. Z pewnością nie są to czynności operacyjno-rozpoznawcze.

W postępowaniu sprawdzającym czynności przeprowadzane przez funkcjonariuszy policji tylko w wyjątkowych wypadkach przybiorą formę operacyjno-rozpoznawczych. Instrukcja dochodzeniowo-śledcza MO z 1976 r.³⁴ w § 5 przykładowo wymieniała, jakie czynności mogły być traktowane jako sprawdzające. Oprócz dokonywania stosownych czynności operacyjnych, postępowanie sprawdzające polegać mogło na pisemnym zwracaniu się do kompetentnego organu z prośbą o potwierdzenie określonych faktów lub zdarzeń albo o ich ocenę; spowodowaniu przeprowadzenia – w niezbędnym zakresie – kontroli lub inwentaryzacji; zażądania od odpowiedniego organu stosownych dokumentów; sprawdzeniu przez

³¹ E. Kurlęto, *Pierwszy etap wykrywania przestępstw (analiza nieprawidłowości funkcjonowania). Studium kryminalistyczne*, Kraków 1985, s. 90.

³² Definitywne dlatego, że powrót do tajnych działań operacyjnych po ich ujawnieniu w postępowaniu sprawdzającym nie miałby większego sensu.

³³ Por. J. Bafia, K. Mioduski, M. Siewierski, *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, Warszawa 1987, s. 303.

³⁴ Zarządzenie nr 55 Ministra Spraw Wewnętrznych z dnia 19 lipca 1976 r. w sprawie prowadzenia przez Milicję Obywatelską postępowania przygotowawczego.

funkcjonariusza (w trybie nieoperacyjnym), czy określone zdarzenie nastąpiło³⁵. Zgodnie z instrukcją czynności sprawdzające przeprowadzali funkcjonariusze pionów operacyjnych, dochodzeniowo-śledczych, ruchu drogowego (w sprawach dot. przestępstw drogowych) oraz dzielnicowi w zakresie swoich zadań. Większość czynności sprawdzających była więc wykonywana, według przepisów instrukcji, przez funkcjonariuszy z pionów nieoperacyjnych.

Także zarządzenie Nr 1426 Komendanta Głównego Policji z dnia 23 grudnia 2004 r.³⁶ wymieniało przykładowo w § 37 czynności, które wykonują policjanci w postępowaniu sprawdzającym. Mogą one polegać na: pisemnym zwróceniu się do odpowiedniej instytucji o potwierdzenie faktów albo zdarzeń ze wskazaniem terminu udzielenia odpowiedzi; przyjęciu uzupełniających informacji od przedstawiciela pokrzywdzonej instytucji lub organu kontroli; zażądaniu od zawiadamiającego przedstawienia dodatkowych dokumentów albo wyjaśnień niezbędnych dla prawidłowej oceny zdarzenia ze wskazaniem terminu ich przedstawienia; uzyskaniu dokumentacji lekarskiej od osoby pokrzywdzonej lub za pośrednictwem prokuratora oraz dokonaniu czynności operacyjno-rozpoznawczych. Należy zwrócić uwagę, że obecnie obowiązujące przepisy wymieniają wprost czynności operacyjno-rozpoznawcze jako jeden ze sposobów dokonywania sprawdzeń w postępowaniu sprawdzającym, gdy poprzednio uznawano jedynie funkcjonariuszy pionu operacyjnego za wykonujących czynności sprawdzające. Rozwiązanie to krytycznie ocenia M. Chrapkowski, wskazując, że Ustawa z dnia 6 kwietnia 1990 r. o Policji w art. 14 ust. 1 wyraźnie oddziela czynności operacyjno-rozpoznawcze od dochodzeniowo-śledczych, a czynności sprawdzające zaliczyć należy do tych ostatnich³⁷. Pogląd ten jest nie do zaakceptowania z powodów przedstawionych wyżej, a sam autor przyznaje, że nie można wykluczyć, iż czynności postępowania sprawdzającego będą się przeplatały lub powielały z operacyjnymi.

Oczywiście istnieją sytuacje, w których sprawdzanie otrzymanych informacji powinno odbywać się w formie czynności operacyjno-rozpoznawczych. Dotyczy to np. weryfikacji pojedynczych faktów w postępowaniu sprawdzającym prowadzonym w zasadzie w formie

³⁵ Rozwiązania przyjęte przez Instrukcję były w znacznym stopniu zbieżne z zapisami zawartymi w *Regulaminie powszechnych jednostek organizacyjnych prokuratury PRL* (wyd. Prokuratury Generalnej, Warszawa 1971). Zgodnie z § 100 Regulaminu czynności przewidziane w art. 258 § 2 d.k.p.k. dokonywano tylko w takim zakresie, w jakim było to potrzebne do sprawdzenia, czy zachodzi uzasadnione podejrzenie popełnienia przestępstwa, i mogły polegać one na: żądaniu dodatkowych dokumentów czy przeprowadzenia kontroli w określonym zakresie; zwróceniu się do jednostki nadrzędnej o dokonanie we wskazanym zakresie merytorycznej oceny zawiadomienia; przyjęciu wyjaśnień od pokrzywdzonej instytucji lub od inspektora organu kontroli albo ustnego zawiadomienia o przestępstwie lub wniosku o ściganie osoby; dokonaniu za pośrednictwem MO obserwacji i wywiadów; wymogu nadesłania wyników oględzin i klinicznego otwarcia zwłok.

³⁶ Zarządzenie nr 1426 Komendanta Głównego Policji z dnia 23 grudnia 2004 r. w sprawie metodyki wykonywania czynności dochodzeniowo-śledczych przez służby policyjne wyznaczone do wykrywania przestępstw i ścigania ich sprawców weszło w życie z dniem 1 stycznia 2005 r. (z wyjątkiem przepisów § 187 i § 188, które obowiązują od 1 stycznia 2006 r.).

³⁷ M. Chrapkowski, *Wykorzystanie materiałów...*, Szczytno 2009, s. 98-99.

nieoperacyjnej (w oparciu o jawne źródła informacji). Może też okazać się celowe, gdy organy ścigania otrzymają anonimowe zawiadomienie o przestępstwie³⁸.

Także pogląd S. Waltosia³⁹, zgodnie z którym złożenie zawiadomienia o przestępstwie wyklucza możliwość prowadzenia czynności operacyjno-rozpoznawczych, gdyż wyjaśnianie podstawy wszczęcia postępowania powinno odbywać się poprzez czynności procesowe, nie może zostać zaakceptowany. T. Grzegorzycy trafnie zauważa, że podstawą wszczęcia postępowania karnego mogą być dane pochodzące z różnych źródeł, gdyż k.p.k. nie wymaga, aby wszczęcie procesu opierało się na dowodzie ścisłym⁴⁰.

W literaturze sporny okazał się także problem dopuszczalności czynności operacyjno-rozpoznawczych przewidzianych w art. 10 ustawy o Urzędzie Ochrony Państwa i art. 19 ustawy o Policji w trakcie postępowania sprawdzającego. S. Hoc uważa, że „po wszczęciu śledztwa zastosowanie środków technicznych lub kontroli korespondencji wymagają wydania postanowienia zgodnie z art. 198 k.p.k. (z 1969 r. – przyp. A.T.) podlegających zaskarżeniu. W tym kontekście warto podkreślić, że art. 10 (ustawy o UOP) nie może mieć zastosowania w ramach tzw. czynności sprawdzających”⁴¹. Z owego fragmentu wynikałoby, choć nie jest to do końca jasne, że Hoc uważa czynności sprawdzające za część postępowania karnego, w związku z tym zastosowanie powinien mieć art. 198 k.p.k., a nie art. 10 ustawy o UOP⁴². Natomiast P. Tomaszewski trafnie zwrócił uwagę, że nie ma żadnych przeszkód formalnych przed wykorzystaniem czynności operacyjno-rozpoznawczych przewidzianych w art. 10 ustawy o UOP w toku tzw. postępowania sprawdzającego⁴³. Pogląd ten jest oczywiście trafny, nie istnieją bowiem żadne ograniczenia ustawowe co do prowadzenia jakiegokolwiek rodzaju czynności operacyjno-rozpoznawczych w postępowaniu sprawdzającym.

Zagadnieniem wzajemnych relacji czynności operacyjno-rozpoznawczych i postępowania sprawdzającego zajmowali się także R. Zakrzewski i W. Jarocho. Swój wywód rozpoczęli od stwierdzenia dość oczywistego: stosowanie art. 198 d.k.p.k. (podśłuch procesowy) jest w trakcie czynności sprawdzających niedopuszczalne, gdyż przepis ten może mieć zastosowanie dopiero po wszczęciu postępowania. Jednak w dalszej części tok rozumowania nie jest już tak jednoznaczny. Zdaniem autorów warunkiem podjęcia czynności sprawdzających jest oficjalne zawiadomienie o przestępstwie, a dokonywane czynności i sprawdzenia dotyczą jedynie

³⁸ Szerzej o relacji zawiadomienia anonimowego z czynnościami sprawdzającymi piszę w dalszej części opracowania.

³⁹ S. Waltoś, *Śledztwo to odpowiedzialność*, „Gazeta Wyborcza”, 18.01.1996, s. 5.

⁴⁰ T. Grzegorzycy, *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, Kraków 2003, s. 762.

⁴¹ S. Hoc, *Refleksje na marginesie art. 10 ustawy o Urzędzie Ochrony Państwa*, „Wojskowy Przegląd Prawniczy” 1992, nr 3-4, s. 33.

⁴² W tym fragmencie S. Hoc powołuje się na mój artykuł *Czynności operacyjno-rozpoznawcze a ochrona praw jednostki* („Problematyka Praworządności” 1988, nr 8-9), jednak jak słusznie zauważył P. Tomaszewski (*Uwagi do artykułu na temat „Refleksje na marginesie art. 10 ustawy o Urzędzie Ochrony Państwa”*, „Wojskowy Przegląd Prawniczy” 1992, nr 3-4, s. 41), w tekście tym nie kwestionuję pozaprosesowego charakteru czynności sprawdzających.

⁴³ P. Tomaszewski, dz. cyt., s. 42.

danych zawartych w zawiadomieniu. Czynności sprawdzające przewidziane są w przepisach k.p.k., a zatem przepisy art. 19 ustawy o Policji i art. 10 ustawy o UOP nie mogłyby być zastosowane w trakcie ich wykonywania⁴⁴. Nie wykluczają jednak równoległego z czynnościami sprawdzającymi prowadzenia czynności operacyjnych przewidzianych w art. 19 ustawy o Policji i art. 10 ustawy o UOP. Wówczas celem czynności operacyjnych będzie wykrycie przestępstwa (sprawdzenie, czy rzeczywiście je popełniono i ujęcie jego sprawcy) oraz zapobieżenie ewentualnym kolejnym przestępstwom, natomiast czynności sprawdzające będą zmierzały do dostarczenia informacji uzasadniających istnienie podejrzenia popełnienia przestępstwa⁴⁵. Z wywodem tym nie można się zgodzić z kilku powodów. Po pierwsze autorzy zawężają postępowanie sprawdzające jedynie do sytuacji, gdy w grę wchodzi oficjalne zawiadomienie o przestępstwie, a zakres dokonywanych czynności sprawdzających ograniczają jedynie do danych zawartych w tym zawiadomieniu. Po drugie z faktu, że kontrola operacyjna prowadzona jest w oparciu o przepisy ustaw policyjnych, nie wynika, że czynności te nie mogą mieć zastosowania w trakcie wykonywania czynności sprawdzających. Wydaje się, że sami autorzy taką sytuację dopuszczają, pisząc później o równoległym prowadzeniu czynności operacyjnych w stosunku do postępowania sprawdzającego. Po trzecie trudno zaakceptować tezę, że cel czynności przewidzianych w art. 19 ustawy o Policji będzie inny niż czynności sprawdzających prowadzonych w tym samym czasie (tak chyba należy rozumieć określenie „prowadzone równolegle”). Celem postępowania sprawdzającego jest uzyskanie odpowiedzi na pytanie, czy istnieje faktyczna podstawa wszczęcia postępowania karnego, czyli czy zachodzi uzasadnione podejrzenie popełnienia przestępstwa, a dążenie to może być realizowane zarówno poprzez działania operacyjne, jak też inne (nieoperacyjne).

Nowelą z dnia 10 stycznia 2003 r. został uchylony § 4 art. 307 k.p.k., nakładający na policję obowiązek powiadomienia prokuratora o podjętych czynnościach sprawdzających. Zmiana ta wiąże się raczej z generalną reformą postępowania przygotowawczego, dającą większą swobodę Policji i ograniczającą nadzór prokuratora nad czynnościami dokonywanymi przez policję, aniżeli z samym zakresem postępowania sprawdzającego. Chociaż można by także przyjąć, że ustawodawca wykonał następny krok, którym w zasadzie wycofał się z pierwotnej koncepcji (wyrażonej w projekcie k.p.k. z 1991 r.) kontroli (pośredniej) działań operacyjnych przez prokuratora w ramach postępowania sprawdzającego (prowadzone przez policję może przecież dotyczyć tzw. informacji własnych, czyli uzyskanych w drodze czynności operacyjnych). Nie był w tym jednak konsekwentny. Pozostawienie właściwie bez zmiany przepisu

⁴⁴ R. Zakrzewski, W. Jaroch, *Dopuszczalność stosowania kontroli korespondencji i podsłuchu*, „Kontrola Państwowa” 1997, nr 1, s. 119.

⁴⁵ Autorzy nie są tu jednak konsekwentni, gdy wśród celów działań operacyjnych wymieniają konieczność sprawdzenia, czy rzeczywiście popełniono przestępstwo – a więc cel, który jest identyczny z tym podstawowym dla postępowania sprawdzającego.

art. 307 § 5 k.p.k.⁴⁶, pozwalającego na prowadzenie postępowania sprawdzającego w oparciu o informacje własne policji, stwarza dodatkowe problemy interpretacyjne. Powstaje pytanie: czy w przypadku niezyskania faktycznej podstawy wszczęcia postępowania (po przeprowadzeniu postępowania sprawdzającego informacje własne) należałoby wydać postanowienie o odmowie wszczęcia? Jeżeli odpowiemy twierdząco, a to wydaje się dość oczywiste, to kogo należałoby o tym postanowieniu powiadomić? Przecież jeżeli policja prowadzi postępowanie sprawdzające w oparciu o informacje własne, to musiałaby o odmowie wszczęcia postępowania karnego powiadamiać samą siebie (lub swego informatora). Znacznie bardziej racjonalnie prezentował się omawiany przepis w sytuacji, gdy prokurator miał większy wpływ na przebieg postępowania sprawdzającego (przed nowelą z 10 stycznia 2003 r.). Mógł w jego ramach ocenić, czy zgromadzone przez policję informacje własne stanowią wystarczającą podstawę do wszczęcia postępowania⁴⁷. Obecnie, jak się wydaje, będzie tej możliwości pozbawiony (nie zostanie poinformowany o rozpoczęciu postępowania sprawdzającego przez policję, gdyż nie ma ona takiego obowiązku).

Problem może pojawić się także w ocenie, czy rozpoczęcie postępowania sprawdzającego jest dopuszczalne, gdy w sprawie prowadzone są już czynności operacyjno-rozpoznawcze. Sprzeciwiał się temu G. Kurczuk (minister sprawiedliwości – prokurator generalny) w czasie przesłuchania przed Sejmową Komisją Śledczą w dniu 16 maja 2003 r. w tzw. sprawie Rywina⁴⁸. W spontanicznej wypowiedzi stwierdził on mianowicie, że dlatego nie uruchomił w niej postępowania sprawdzającego (gdy dotarły do niego informacje o całym zdarzeniu), ponieważ od szefa ABW dowiedział się, że prowadzone są w tej sprawie czynności operacyjno-rozpoznawcze (które nie przyniosły wyników), a „w praktyce obydwu wymienionych trybów, sprawdzającego i nieprokuratorskiego, operacyjnego, nie uruchamia się jednocześnie, bo to nie ma sensu”⁴⁹. Oznaczałoby to, że w sytuacji, gdy prowadzone są już czynności operacyjno-rozpoznawcze nie uruchamia się postępowania sprawdzającego i odwrotnie – gdy postępowanie sprawdzające zostanie rozpoczęte, nie podejmuje się czynności operacyjno-rozpoznawczych. Powoływanie się przez prokuratora generalnego na istnienie podobnej

⁴⁶ Formalnie ten przepis k.p.k. został zmieniony nowelą z 10 stycznia 2003 r., ale nie ulega wątpliwości, że nadal obejmuje on swoim zakresem nie tylko postępowanie przed wydaniem postanowienia o wszczęciu śledztwa, ale i dochodzenia (art. 325a k.p.k.).

⁴⁷ Na odmienny charakter i nieco ograniczony zakres postępowania sprawdzającego prowadzonego w celu weryfikacji informacji własnych zwracano uwagę w literaturze przedmiotu. Zob. S. Stachowiak, *Wszczęcie postępowania przygotowawczego a czynności sprawdzające*, „Prokuratura i Prawo” 1999, nr 9, s. 10; R.A. Stefański, [w:] J. Bartoszewski i in., *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, t. 1, red. Z. Gostyński, Warszawa 1998, s. 35 i nast.; P. Hofmański, E. Sadzik, K. Zgryzek, *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, t. 2, Warszawa 2004, s. 51–52.

⁴⁸ W ten sposób tłumaczył się z zarzutów dotyczących powodu, przez który prokuratura nie wszczęła postępowania w sprawie korupcyjnej propozycji złożonej A. Michnikowi przez L. Rywina, mimo że o sprawie mówiono powszechnie w Warszawie. Ponadto w tygodniku „Wprost” ukazała się notatka, a G. Kurczuk uzyskał potwierdzenie tych informacji w rozmowie z A. Michnikiem.

⁴⁹ Zob. Stenogram z 40. posiedzenia Komisji Śledczej do zbadania ujawnionych w mediach zarzutów dotyczących przypadków korupcji podczas prac nad nowelizacją ustawy o radiofonii i telewizji (SRTV) w dniu 16 maja 2003 r.

praktyki jest niebezpiecznym sygnałem dla podległych mu prokuratorów. Oznacza bowiem, że nie powinni oni rozpoczynać postępowania sprawdzającego, nie upewniwszy się najpierw, czy służby policyjne (lub specjalne) nie prowadzą w tej sprawie czynności operacyjno-rozpoznawczych. Jeżeli rzeczywiście taka metoda działania ma miejsce (wątpliwości głównie budzi fakt, w jaki sposób prokurator może uzyskać informacje o prowadzonych działaniach operacyjnych, które przecież są tajne, a żadne przepisy nie nakładają na policję i inne służby obowiązku informowania prokuratora o wszystkich rozpoczętych działaniach operacyjnych)⁵⁰, należałoby ocenić ją krytycznie. Rozpoczęcie postępowania sprawdzającego przez prokuratora powinno nastąpić zawsze, gdy pojawią się wątpliwości, czy istnieje faktyczna podstawa wszczęcia postępowania karnego i nie może być ono, zgodnie z zasadą legalizmu, limitowane żadnymi innymi względami. Panem procesu, także na etapie rozstrzygnięcia kwestii, czy zachodzi potrzeba wszczęcia postępowania karnego, jest niewątpliwie prokurator. Jeżeli jest to konieczne, w trakcie postępowania sprawdzającego jest oczywiście możliwe prowadzenie czynności operacyjno-rozpoznawczych i kwestia ta nie budzi wątpliwości w literaturze przedmiotu⁵¹.

W postępowaniu sprawdzającym na gruncie k.p.k. z 1997 r. będziemy więc mieli do czynienia z czynnościami operacyjno-rozpoznawczymi, jedną czynnością procesową (przesłuchanie osoby składającej zawiadomienie o przestępstwie) i całą grupą czynności, których nie będzie można zaliczyć do żadnej z wcześniej wymienionych kategorii⁵². Można je nazwać „klasycznymi” czynnościami sprawdzającymi, które od operacyjnych różnić będzie przede wszystkim ich jawność. Takie działania podejmowane przez prokuratora i służby policyjne, jakkolwiek nie są czynnościami procesowymi, stanowią czynności urzędowe podejmowane w oparciu o podstawę ustawową (art. 307 k.p.k.). W praktyce prokuratorowskiej będą to najczęściej wszelkiego rodzaju wystąpienia do odpowiednich osób i urzędów o dokonanie ustaleń i dostarczenie odpowiednich dokumentów czy też przeprowadzenie rozmów mających wyjaśnić okoliczności podane w zawiadomieniu. Policja w ramach czynności zleconych w postępowaniu sprawdzającym przeprowadzać będzie najczęściej wywiad, określany także jako rozpytanie⁵³.

⁵⁰ Oczywiście poza takimi czynnościami operacyjno-rozpoznawczymi jak kontrola operacyjna, zakup kontrolowany i przesyłka niejawnie nadzorowana, do prowadzenia których wymagana jest zgoda prokuratora i sądu.

⁵¹ Por. m.in. P. Tomaszewski, *Uwagi do artykułu na temat „Refleksje na marginesie art. 10 ustawy o Urzędzie Ochrony Państwa”*, „Wojskowy Przegląd Prawniczy” 1992, nr 3-4, s. 41; A. Taracha, *Czynności sprawdzające w projekcie kodeksu postępowania karnego*, [w:] *Problemy reformy prawa karnego*, red. T. Bojarski, E. Skrętowicz, Lublin 1993, s. 333-334.

⁵² S. Stachowiak (*Wszczęcie postępowania przygotowawczego a czynności sprawdzające*, „Prokuratura i Prawo” 1999, nr 9, s. 9-10) dokonuje nieco innego podziału czynności wykonywanych w ramach postępowania sprawdzającego i dzieli je na trzy formy. Do pierwszej z nich zalicza żądanie uzupełnienia danych zawartych w zawiadomieniu o przestępstwie poprzez dostarczenie dodatkowych dokumentów, do drugiej uzupełnienie danych poprzez przesłuchanie osoby składającej zawiadomienie, a do trzeciej sprawdzanie faktów wskazanych w zawiadomieniu poprzez sam organ.

⁵³ E. Kurlito (dz. cyt., s. 90) podaje, że najczęstszą czynnością organów ścigania przeprowadzaną w trybie art. 258 § 2 k.p.k. było rozpytanie osoby – przeprowadzono je 2683 razy w 631 sprawach. Podobnie wynika

Ustalenie rodzajów i szczegółowego ilościowego udziału poszczególnych czynności operacyjno-rozpoznawczych w postępowaniu sprawdzającym będzie niezwykle trudne z uwagi na ich utajnienie⁵⁴. Z tego też powodu wszelkie dane z badań aktowych należy traktować z dużą rezerwą⁵⁵. Z uwagi na to, że czynności operacyjno-rozpoznawcze występują w bardzo nielicznych sprawach, można jednak zaryzykować twierdzenie, że w postępowaniu sprawdzającym dominują czynności jawne (służbowe) przeprowadzane zarówno przez prokuratora, jak i policję.

---

z danych przedstawionych przez J. Tylmana (*Instytucja czynności sprawdzających...*, Łódź 1984, s. 112): w postępowaniu sprawdzającym zazwyczaj decydowano się na rozpytanie świadka (717 razy w 295 sprawach) i osoby podejrzanej (172 razy w 153 sprawach).

⁵⁴ Z pewnością będzie to liczba bardzo mała. Jedynie w ok. 3% spraw podstawą wszczęcia postępowania są informacje uzyskane w wyniku czynności operacyjnych.

⁵⁵ Według E. Kurlęty (*Pierwszy etap wykrywania...*, Kraków 1985, s. 90) we wszystkich badanych przez niego sprawach 58 razy przeprowadzono tzw. operacyjne sprawdzenie na miejscu (swoiste połączenie obserwacji i rozpytania operacyjnego) oraz 97 innych czynności operacyjnych, w tym głównie polegających na wykorzystaniu ewidencji kryminalistycznej. Natomiast według J. Tylmana (*Instytucja...*, Łódź 1984, s. 112) obserwację zarządziło 17 razy w 2 sprawach, a wywiad 25 razy w 22 sprawach.

IV. Czynności sprawdzające a anonimowe zawiadomienie o przestępstwie

Relacja między czynnościami sprawdzającymi a anonimowym zawiadomieniem o przestępstwie jest zagadnieniem spornym w literaturze przedmiotu. Na przykład K. Marszał uważa, że anonimowe zawiadomienie o przestępstwie powinno zawsze skutkować podjęciem czynności sprawdzających (zgodnie z art. 258 § 2 d.k.p.k.) oraz wydaniem decyzji o wszczęciu lub odmowie wszczęcia postępowania⁵⁶. Podobne stanowisko prezentuje także K. Dudka⁵⁷. Z poglądem tym nie można się jednak zgodzić. R. Kmiecik trafnie zauważa, że pismo anonimowe nie może być uznane za zawiadomienie o przestępstwie w rozumieniu k.p.k. i wykorzystane jako formalny dowód w postępowaniu na rozprawie (art. 393 k.p.k.). Sprawdzanie informacji zawartych w doniesieniu powinno odbywać się – zdaniem autora – w ramach czynności operacyjno-rozpoznawczych prowadzonych w oparciu o przepisy ustaw policyjnych, a więc bez rygorów wynikających z art. 307 k.p.k. Anonim nie jest bowiem „zawiadomieniem o przestępstwie” w rozumieniu k.p.k.⁵⁸ Także i P. Filipiak podkreśla, że doniesienie anonimowe nie jest zawiadomieniem o przestępstwie i w związku z tym sprawdzanie jego treści nie może odbywać się na podstawie art. 307 k.p.k. z wszystkimi wynikającymi z tego konsekwencjami, czyli z brakiem obowiązku wydawania postanowienia o odmowie wszczęcia⁵⁹.

Właśnie taki tryb postępowania w przypadku anonimowego zawiadomienia o przestępstwie przewiduje Regulamin wewnętrznego urzędowania powszechnych jednostek organizacyjnych prokuratury z dnia 7 kwietnia 2016 r.⁶⁰ Zgodnie z § 121 Regulaminu wszczęcie śledztwa albo dochodzenia na skutek anonimowego zawiadomienia może nastąpić po uprzednim sprawdzeniu przytoczonych w nim okoliczności. Zawiadomienie takie prokurator może przekazać Policji, organom kontroli lub innemu uprawnionemu w celu sprawdzenia przytoczonych w zawiadomieniu okoliczności albo pozostawić je bez dalszego biegu. W razie niepotwierdzenia się okoliczności wskazanych w treści anonimowego zawiadomienia decyduje

⁵⁶ K. Marszał, *Proces karny*, Katowice 1992, s. 318.

⁵⁷ K. Dudka, *Anonim a wszczęcie postępowania karnego*, „Prokuratura i Prawo” 2005, nr 4, s. 56 i nast.

⁵⁸ R. Kmiecik, [w:] *Prawo dowodowe. Zarys wykładu*, red. R. Kmiecik, Kraków 2005, s. 199–200.

⁵⁹ P. Filipiak, *Anonim jako źródło informacji o przestępstwie*, „Problemy Prawa Karnego” 1994, nr 20, s. 26.

⁶⁰ Obwieszczenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 18 maja 2017 r. w sprawie ogłoszenia jednolitego tekstu rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości. Regulamin wewnętrznego urzędowania powszechnych jednostek organizacyjnych prokuratury, tekst jedn.: Dz. U. 2017, poz. 1206.

się na ostatnią z wymienionych opcji i nie wydaje się postanowienia o odmowie wszczęcia śledztwa lub dochodzenia.

Taki sam tryb postępowania z anonimowym zawiadomieniem o przestępstwie przyjęto w wewnętrznych aktach prawnych regulujących pracę dochodzeniowo-śledczą policji. Pierwszy taki akt wykonawczy wydany pod rządami k.p.k. z 1997 r., tj. Zarządzenie Nr 1426 Komendanta Głównego Policji z dnia 23 grudnia 2004 r. w sprawie metodyki wykonywania czynności dochodzeniowo-śledczych przez służby policyjne wyznaczone do wykrywania przestępstw i ścigania ich sprawców⁶¹, regulował tę kwestię w jednym z paragrafów. Zgodnie z § 40 ust. 3 nie wydawano postanowienia o odmowie wszczęcia, jeżeli podstawą do prowadzenia postępowania sprawdzającego było anonimowe doniesienie, a postępowanie nie dostarczyło podstaw do jego wszczęcia. W takiej sytuacji policjant sporządzał notatkę uzasadniającą odstąpienie od wszczęcia postępowania przygotowawczego, którą akceptował jego bezpośredni przełożony. O sposobie załatwienia anonimowego doniesienia zawiadamiano prokuratora tylko wtedy, gdy do Policji przekazał je prokurator.

Bardzo podobnie problem ten regulowany był przez Wytyczne nr 3 Komendanta Głównego Policji z dnia 15 lutego 2012 r. w sprawie wykonywania czynności dochodzeniowo-śledczych przez policjantów⁶². Obecnie obowiązujące Wytyczne nr 3 Komendanta Głównego Policji z dnia 30 sierpnia 2017 r. w sprawie wykonywania czynności dochodzeniowo-śledczych przez policjantów⁶³ regulują tę kwestię nieco odmiennie. Zgodnie z § 6 ust. 8 Wytycznych nie wydaje się postanowienia o odmowie wszczęcia postępowania, jeżeli postępowanie sprawdzające, które nie dostarczyło podstaw do wszczęcia postępowania, podjęto na podstawie zawiadomienia anonimowego. Jeżeli zostało ono złożone bezpośrednio do Policji i dotyczyło przestępstwa, dla którego właściwą formą postępowania jest dochodzenie, sporządza się notatkę urzędową uzasadniającą odstąpienie od jego wszczęcia⁶⁴. Jej kopię należy dostarczyć prokuratorowi, jeśli to on przekazał Policji anonimowe zawiadomienie⁶⁵.

Oczywiście jest to regulacja prawidłowa. Skutkuje ona nie tylko zwolnieniem funkcjonariusza policji z obowiązku wydawania postanowienia o odmowie wszczęcia, ale także brakiem

⁶¹ Zarządzenia nr 1426 Komendanta Głównego Policji z dnia 23 grudnia 2004 r. w sprawie metodyki wykonywania czynności dochodzeniowo-śledczych przez służby policyjne wyznaczone do wykrywania przestępstw i ścigania ich sprawców, Dz. Urz. Komendy Głównej Policji, 2005, nr 1.

⁶² Wytyczne w § 6 ust. 7 stanowiły, że nie wydaje się postanowienia o odmowie wszczęcia, jeżeli podstawą do prowadzenia postępowania sprawdzającego było anonimowe doniesienie, a postępowanie nie dostarczyło podstaw do jego wszczęcia. W takiej sytuacji policjant sporządzał notatkę uzasadniającą odstąpienie od wszczęcia postępowania przygotowawczego, którą akceptował jego bezpośredni przełożony. Dz. Urz. Komendy Głównej Policji, 2012, nr 7.

⁶³ Dz. Urz. Komendy Głównej Policji, 2017, poz. 59.

⁶⁴ Natomiast § 6 ust. 9 stanowi, że notatkę, o której mowa w ust. 8, można także sporządzić w przypadku zakończonych negatywnym wynikiem sprawdzeń w trybie określonym w art. 307 § 5 k.p.k. własnych informacji Policji nasuwających przypuszczenie popełnienia przestępstwa.

⁶⁵ Natomiast zgodnie z § 6 ust. 7 w razie potrzeby weryfikowania informacji o przestępstwie uzyskanej z innego źródła niż zawiadomienie o przestępstwie, np. własnych informacji Policji nasuwających przypuszczenie popełnienia przestępstwa lub doniesień prasowych, sprawdzeń dokonuje się przede wszystkim przez wykonanie odpowiednich czynności, także operacyjno-rozpoznawczych.

możliwości odczytania takiego anonimu jako zawiadomienia o przestępstwie w trybie art. 393 § 2 k.p.k. (anonimowe doniesienie nie jest wszak zawiadomieniem o przestępstwie w rozumieniu art. 307 k.p.k.).

Trafność tego rozwiązania szczegółowo uzasadnia R. Kmiecik⁶⁶. Zdecydowanie należy podzielić pogląd tych autorów, którzy uważają, że zawiadomienie anonimowe nie jest zawiadomieniem o przestępstwie w rozumieniu k.p.k.⁶⁷. W związku z tym rozwiązania dotyczące trybu postępowania w przypadku anonimowego zawiadomienia o przestępstwie przyjęte w aktach niższego rzędu (regulujących pracę prokuratury i policji) trzeba uznać za poprawne.

---

⁶⁶ R. Kmiecik, *Postępowanie sprawdzające a czynności sprawdzenia „własnych informacji”*, „Prokuratura i Prawo” 2005, nr 10, s. 47-48.

⁶⁷ R. Kmiecik, [w:] *Prawo dowodowe. Zarys wykładu*, red. R. Kmiecik, Kraków 2005, s. 199-200; P. Filipiak, *Anonim jako źródło informacji o przestępstwie*, „Problemy Prawa Karnego” 1994, nr 20, s. 26.

V. Termin określający maksymalny czas prowadzenia czynności sprawdzających (art. 307 k.p.k.)

Przedmiotem zainteresowania doktryny stał się w ostatnich latach także charakter prawny terminu określającego maksymalny czas prowadzenia czynności sprawdzających oraz skutki jego przekroczenia⁶⁸. Wnikliwy przegląd poglądów dotyczących tego zagadnienia prezentuje w swoim artykule R. Koper⁶⁹. Stanowiska te zostaną omówione w sposób skrótowny, gdyż szczegółowe przedstawienie tego zagadnienia znacznie wykracza poza ramy tego raportu. Zdecydowanie przeważa przekonanie, że jest to określenie instrukcyjne⁷⁰. Oznacza to, że postanowienie o wszczęciu lub odmowie wszczęcia postępowania karnego wydane po upływie 30 dni od zawiadomienia pozostaje skuteczne. Treść przepisu przesądza o tym, że terminu tego nie można przedłużyć. Jak się wydaje, ów maksymalny sposób jego określenia spowodował, że niektórzy autorzy zaliczyli ten termin do stanowczych⁷¹. Niewątpliwie należy przyznać im rację. K.p.k. nie przewiduje żadnych negatywnych skutków procesowych za przekroczenie tego okresu – jest to cecha charakterystyczna terminów instrukcyjnych (za ich niedotrzymanie mogą grozić jedynie sankcje dyscyplinarne).

W sytuacji, gdy zawiadamiający lub ujawniony pokrzywdzony nie otrzymają informacji o wszczęciu lub odmowie wszczęcia postępowania w ciągu sześciu tygodni od złożenia zawiadomienia, mogą wystąpić z zażaleniem przewidzianym w art. 306 § 3 k.p.k.

⁶⁸ J. Łupiński, *Czas trwania postępowania sprawdzającego*, „Prokuratura i Prawo” 2011, nr 10; M. Makowski, *Zwłoka w postępowaniu przygotowawczym: czy prokuratorowi można zwrócić uwagę*, „Rzeczpospolita”, 27.04.2019, [on-line:] <https://www.rp.pl/zawody-prawnicze/art1361591-zwloka-w-postepowaniu-przygotowawczym-czy-prokuratorowi-mozna-zwrocic-uwage>, [dostęp: 05.02.2024]; R. Koper, *Charakter prawny terminu czynności sprawdzających (art. 307 § 1 k.p.k.)*, „Ius Novum” 2020, t. 14, nr 2; M. Sędziński, *Charakter prawny terminu w postępowaniu sprawdzającym art. 307 ustawy z 6 czerwca 1997 r. Kodeks postępowania karnego. Analiza legalna*, „Przegląd Policyjny” 2022, nr 4 (148).

⁶⁹ R. Koper, *Charakter prawny terminu czynności sprawdzających (art. 307 § 1 k.p.k.)*, „Ius Novum” 2020, t. 14, nr 2.

⁷⁰ I. Nowikowski, *Terminy w kodeksie postępowania karnego*, Lublin 1988, s. 70; K.T. Boratyńska, *Przepisy ogólne. Art. 167-174*, [w:] K.T. Boratyńska, A. Górski, A. Sakowicz, *Kodeks postępowania karnego, Komentarz*, wyd. 5, Warszawa 2014, s. 554; T. Grzegorzczak, *Komentarz do ustawy o świadku koronnym*, [w:] *Kodeks postępowania karnego, Zakamycze* 2005, s. 750; W. Grzeszczyk, *Kodeks postępowania karnego, Komentarz*, wyd. 10, Warszawa 2014, s. 394; M. Kurowski, [w:] *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, t. 1. Art. 1-424, red. D. Świecki, Warszawa 2018, s. 542 i nast.; J. Tylman, [w:] *System Prawa Karnego Procesowego. T. 10. Postępowanie przygotowawcze*, red. R.A. Stefański, Warszawa 2016, s. 234; M.R. Jasińska, *Źródła informacji o popełnionym przestępstwie*, Szczecin 2016, s. 238-239.

⁷¹ F. Prusak, *Pociągnięcie podejrzanego do odpowiedzialności w procesie karnym*, Warszawa 1973, s. 160-161 oraz B. Janusz, *Czynności sprawdzające prowadzone w stosunku do osoby podejrzewanej chronionej immunitetem w polskim procesie karnym*, „Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny” 2005, nr 4, s. 198.

Z pewnością wymóg dochowania terminu określonego w art. 307 § 1 k.p.k. nie dotyczy czynności podejmowanych w celu weryfikowania informacji o przestępstwie uzyskanej z innego źródła niż zawiadomienie o przestępstwie (np. własnych informacji policji – art. 307 § 5 k.p.k.)⁷². W literaturze przedmiotu wskazuje się, że termin 30 dni na przeprowadzenie czynności sprawdzających zawarty został w art. 307 § 1 k.p.k. Natomiast przepis art. 307 § 5 k.p.k., który odnosi się do sprawdzania własnych informacji, odsyła jedynie do § 2 tego samego artykułu, pomijając całkowicie uregulowanie zawarte w art. 307 § 1 k.p.k. Pogląd ten zdecydowanie dominuje w doktrynie⁷³.

Należy także zauważyć, że sprawdzanie własnych informacji organów ścigania w celu ustalenia, czy zachodzi uzasadnione podejrzenie popełnienia przestępstwa, następuje najczęściej poprzez wykonywanie odpowiednich czynności operacyjno-rozpoznawczych⁷⁴. Nie są one czynnościami procesowymi i nie stosuje się do nich przepisów k.p.k., tylko odpowiednie przepisy ustaw policyjnych i aktów wykonawczych. Wytyczne nr 3 Komendanta Głównego z 2012 r. trafnie obligowały funkcjonariuszy policji do przeprowadzania czynności operacyjno-rozpoznawczych w terminach określonych w przepisach regulujących formy i metody wykonywania tych czynności.

⁷² Zob. R.A. Stefański, [w:] *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, t. 2, red. Z. Gostyński, Warszawa 1998, s. 53; K.T. Boratyńska, [w:] K.T. Boratyńska, A. Górski, A. Sakowicz, *Kodeks postępowania karnego, Komentarz*, wyd. 5, Warszawa 2014, s. 554; T. Grzegorzczak, *Komentarz do ustawy o świadku koronnym*, [w:] *Kodeks postępowania karnego*, Zakamycze 2005, s. 750; W. Grzeszczyk, *Kodeks postępowania karnego, Komentarz*, wyd. 10, Warszawa 2014, s. 394; K.T. Boratyńska, P. Czarnecki, [w:] *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, red. A. Sakowicz, Warszawa 2018, s. 792; J. Grajewski, [w:] J. Grajewski, L.K. Paprzycki, M. Płachta, *Kodeks postępowania karnego. T. 1. Komentarz do art. 1-424*, Kraków 2003, s. 732.

⁷³ S. Stachowiak, *Wszczęcie postępowania przygotowawczego a czynności sprawdzające*, „Prokuratura i Prawo” 1999, nr 9, s. 10; B. Janusz, *Czynności sprawdzające prowadzone w stosunku do osoby podejrzewanej chronionej immunitetem w polskim procesie karnym*, „Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny” 2005, nr 4, s. 199; J. Łupiński, *Czas trwania postępowania...*, s. 99-100; R. Koper, *Charakter prawny terminu czynności sprawdzających...*, s. 102-103; R. Kmiecik, *Postępowanie sprawdzające a czynności sprawdzenia „własnych informacji”*, „Prokuratura i Prawo” 2005, nr 10, s. 47-48.

⁷⁴ Zob. § 6 ust. 3 Wytycznych nr 3 Komendanta Głównego Policji z dnia 15 lutego 2012 r. w sprawie wykonywania czynności dochodzeniowo-śledczych, który stanowił, że w razie potrzeby weryfikowania informacji o przestępstwie uzyskanej z innego źródła niż zawiadomienie o przestępstwie, np. własnych informacji policji nasuwających przypuszczenie popełnienia przestępstwa, sprawdzeń dokonuje się przede wszystkim poprzez wykonanie odpowiednich czynności operacyjno-rozpoznawczych w terminach określonych w przepisach regulujących formy i metody wykonywania tych czynności.

VI. Konkluzja

Należy podzielić pogląd (zdecydowanie przeważający w literaturze przedmiotu), że czynności sprawdzających (zmierzających do ustalenia, czy zawiadomienie o przestępstwie daje podstawę do wszczęcia postępowania wymienionego w art. 307 k.p.k.) nie można zaliczyć do czynności procesowych. Pogląd ten w zasadniczy sposób decyduje o rozstrzygnięciu pozostałych kwestii związanych z postępowaniem sprawdzającym: relacji tych czynności z operacyjno-rozpoznawczymi, charakteru terminu do przeprowadzenia czynności sprawdzających oraz wpływu zawiadomienia anonimowego na ich podjęcie.

Czynności operacyjno-rozpoznawcze z pewnością nie są sprawdzającymi (pogląd taki dominował od lat 50. do 90. ubiegłego stulecia)⁷⁵. Czynności sprawdzające i operacyjno-rozpoznawcze są czynnościami pozaprocesowymi – ale nie oznacza to, że można między nimi postawić znak równości. Podstawowa różnica polega na tym, że postępowanie sprawdzające prowadzone jest jawnie w oparciu o przepisy k.p.k., a czynności operacyjno-rozpoznawcze prowadzone są w sposób tajny w oparciu o przepisy tzw. ustaw policyjnych. Zupełnie odmienne są też ich cele i funkcje. W pewnych wypadkach czynności sprawdzające mogą być uzupełniane działalnością operacyjną. Materiały uzyskane w wyniku czynności operacyjno-rozpoznawczych mogą uzasadniać podjęcie tych sprawdzających – taką możliwość wprost przewidują przepisy ustaw policyjnych, pozwalające na weryfikację materiałów operacyjnych w trybie postępowania sprawdzającego.

Zdecydowanie należy podzielić przeważający w doktrynie pogląd, zgodnie z którym zawiadomienie anonimowe nie jest zawiadomieniem o przestępstwie w rozumieniu k.p.k. W związku z tym rozwiązania dotyczące trybu postępowania w przypadku anonimowego zawiadomienia o przestępstwie przyjęte w aktach niższego rzędu (regulujących pracę prokuratury i policji) polecające, aby w razie niepotwierdzenia się okoliczności wskazanych w treści anonimowego zawiadomienia pozostawić je bez biegu i bez wydawania postanowienia o odmowie wszczęcia śledztwa lub dochodzenia, uznać należy za poprawne.

---

⁷⁵ Zob. T. Grzegorzczak, *Problematyka prawna stosowania art. 10 ustawy o Urzędzie Ochrony Państwa*, materiały szkoleniowe, Ośrodek Szkolenia i Doskonalenia UOP, Łódź, marzec 1992, s. 11; J. Tylman, *Wszczęcie postępowania karnego*, „Nowe Prawo” 1955, nr 4, s. 31; A. Zubowicz, *O niektórych zagadnieniach dochodzenia milicyjnego*, „Nowe Prawo” 1956, nr 7-8, s. 33; S. Żmudziński, *Postępowanie wyjaśniające czy dochodzenie*, „Problemy Kryminalistyki” 1958, nr 15, s. 548; Z. Michałowski, *Przechodzenie od prawdopodobieństwa do wiarygodności przy sprawdzaniu wersji w toku dochodzenia*, „Wojskowy Przegląd Prawniczy” 1961, nr 3, s. 349.

Termin z art. 307 § 1 k.p.k. (30 dni) należy zaliczyć do terminów instrukcyjnych. Oznacza to, że postanowienie o wszczęciu lub odmowie wszczęcia postępowania karnego wydane po upływie 30 dni od zawiadomienia będzie skuteczne. Natomiast wymóg dochowania terminu określonego w art. 307 § 1 k.p.k. (30 dni) nie dotyczy czynności podejmowanych w celu weryfikowania informacji o przestępstwie uzyskanej z innego źródła niż zawiadomienie o przestępstwie (np. własnych informacji policji – art. 307 § 5 k.p.k.).

Bibliografia

- Bafia J., Mioduski K., Siewierski M., *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, Warszawa 1987.
- Boratyńska K.T., Czarnecki P., [w:] *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, red. A. Sakowicz, Warszawa 2018.
- Boratyńska K.T., [w:] K.T. Boratyńska, A. Górski, A. Sakowicz, *Kodeks postępowania karnego, Komentarz*, wyd. 5, Warszawa 2014.
- Chmielarczyk W., *Instytucja czynności sprawdzających w praktyce wojskowych organów ścigania*, „Wojskowy Przegląd Prawniczy” 1972, nr 3.
- Choromańska A., Porwisch M., *Zasada legalizmu a reakcja Policji na popełnione przestępstwo*, [w:] *Zasada legalizmu w procesie karnym*, t. 2, red. B. Dudzik, J. Kosowski, E. Kruk, I. Nowikowski, Lublin 2015.
- Chrabkowski M., *Wykorzystanie materiałów kontroli operacyjnej w postępowaniu przygotowawczym*, Szczytno 2009.
- Chrabkowski M., *Zakres czynności postępowania sprawdzającego*, „Przegląd Policyjny” 2005, nr 2.
- Cieślak M., *Przygotowawcze stadium procesu (pojęcie – zakres – funkcja – struktura)*, [w:] *Postępowanie przygotowawcze*, red. M. Cieślak, W.E. Czugunow, „Zeszyty Naukowego Uniwersytetu Jagiellońskiego” 1973, z. 61.
- Dudka K., *Anonim a wszczęcie postępowania karnego*, „Prokuratura i Prawo” 2005, nr 4.
- Filipiak P., *Anonim jako źródło informacji o przestępstwie*, „Problemy Prawa Karnego” 1994, nr 20.
- Gaberle A., *Dochodzenie wstępne w polskim procesie karnym (Podstawowe założenia i problemy)*, [w:] *Postępowanie przygotowawcze*, red. M. Cieślak, W.E. Czugunow, „Zeszyty Naukowego Uniwersytetu Jagiellońskiego” 1973, z. 61.
- Górniok O., *Instytucja uzupełnienia i sprawdzenia danych zawartych w doniesieniach (art. 258 § 2 k.p.k.)*, Wrocław 1970.
- Grajewski J., [w:] J. Grajewski, L.K. Paprzycki, M. Płachta, *Kodeks postępowania karnego. T. 1. Komentarz do art. 1-424*, Kraków 2003.
- Grzegorzczak T., *Kodeks postępowania karnego, Komentarz*, Kraków 2003.
- Grzegorzczak T., *Komentarz do ustawy o świadku koronnym*, [w:] *Kodeks postępowania karnego*, Zakamycze 2005.
- Grzegorzczak T., Tylman J., *Polskie postępowanie karne*, Warszawa 1998.
- Grzegorzczak T., *Wykorzystywanie i przekształcanie materiałów operacyjnych w materiał dowodowy w postępowaniu karnym*, [w:] *Przestępczość zorganizowana*, red. E.W. Pływaczewski, Zakamycze 2005.
- Grzeszczyk W., *Kodeks postępowania karnego, Komentarz*, wyd. 10, Warszawa 2014.
- Hoc S., *Refleksje na marginesie art. 10 ustawy o Urzędzie Ochrony Państwa*, „Wojskowy Przegląd Prawniczy” 1992, nr 3-4.
- Hofmański P., Sadzik E., Zgryzek K., *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, t. 2, Warszawa 2004.
- Janusz B., *Czynności sprawdzające prowadzone w stosunku do osoby podejrzewanej chronionej immunitetem w polskim procesie karnym*, „Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny” 2005, nr 4.

- Kmieciak R., *Postępowanie sprawdzające a czynności sprawdzenia „własnych informacji”*, „Prokuratura i Prawo” 2005, nr 10.
- Kmieciak R., [w:] *Prawo dowodowe. Zarys wykładu*, red. R. Kmieciak, Kraków 2005.
- Koper R., *Charakter prawny terminu czynności sprawdzających (art. 307 § 1 k.p.k.)*, „Ius Novum” 2020, t. 14, nr 2.
- Kurleto E., *Pierwszy etap wykrywania przestępstw (analiza nieprawidłowości funkcjonowania). Studium kryminalistyczne*, Kraków 1985.
- Kurleto E., Stańczewski Z., *Postępowanie sprawdzające oraz postępowanie w niezbędnym zakresie dotyczących nagłej lub gwałtownej śmierci*, „Nowe Prawo” 1980, nr 4.
- Kurzępa B., *Podstęp w toku czynności karnoprosesowych i operacyjnych*, Toruń 2003.
- Łupiński J., *Czas trwania postępowania sprawdzającego*, „Prokuratura i Prawo” 2011, nr 10.
- Łupiński J., *Odmowa wszczęcia postępowania przygotowawczego*, „Prokuratura i Prawo” 2007, nr 5.
- Makowski M., *Zwłoka w postępowaniu przygotowawczym: czy prokuratorowi można zwrócić uwagę*, „Rzeczpospolita”, 27.04.2019, [on-line:] <https://www.rp.pl/zawody-prawnicze/art1361591-zwloka-w-postepowaniu-przygotowawczym-czy-prokuratorowi-mozna-zwrocic-uwage>, [dostęp: 05.02.2024].
- Marszał K., *Proces karny*, Katowice 1992.
- Marszał K., *Przebieg procesu karnego*, Katowice 1982.
- Michałowski Z., *Przechodzenie od prawdopodobieństwa do wiarygodności przy sprawdzaniu wersji w toku dochodzenia*, „Wojskowy Przegląd Prawniczy” 1961, nr 3.
- Nowak T., *Sprawdzenie zawiadomienia o przestępstwie*, „Nowe Prawo” 1978, nr 4.
- Nowikowski I., *Terminy w kodeksie postępowania karnego*, Lublin 1988.
- Ponikowski R., *Informacja o przestępstwie a wszczęcie postępowania karnego*, „Nowe Prawo” 1983, nr 7-8.
- Prusak F., *Postępowanie sprawdzające w nowym k.p.k.*, „Problematyka Praworządności” 1971, nr 2.
- Schaff L., *O czynnościach poprzedzających wszczęcie postępowania karnego*, „Problemy Kryminalistyki” 1959, nr 22.
- Schaff L., *Zakres i formy postępowania przygotowawczego*, Warszawa 1961.
- Sędziński M., *Charakter prawny terminu w postępowaniu sprawdzającym art. 307 ustawy z 6 czerwca 1997 r. Kodeks postępowania karnego. Analiza legalna*, „Przegląd Policyjny” 2022, nr 4 (148).
- Stachowiak S., *Przepisy k.p.k. a rozwiązania zawarte w ustawach o Policji oraz o Urzędzie Ochrony Państwa*, „Przegląd Policyjny” 1991, nr 2 (24).
- Stachowiak S., *Wszczęcie postępowania przygotowawczego a czynności sprawdzające*, „Prokuratura i Prawo” 1999, nr 9.
- Stachowiak S., *Źródła informacji o popełnionym przestępstwie w polskim postępowaniu karnym*, „Prokuratura i Prawo” 2005, nr 2.
- Stańda J., *Organy postępowania przygotowawczego w polskim procesie karnym*, [w:] *Postępowanie przygotowawcze*, red. M. Cieślak, W.E. Czugunow, „Zeszyty Naukowego Uniwersytetu Jagiellońskiego” 1973, z. 61.
- Stefański R.A., [w:] J. Bartoszewski i in., *Kodeks postępowania karnego. Komentarz, t. 1*, red. Z. Gostyński, Warszawa 1998.
- Szatkowski Z., *Czynności sprawdzające w ujęciu kodeksu postępowania karnego*, „Problemy Kryminalistyki” 1970, nr 84.
- Taracha A., *Czynności operacyjno-rozpoznawcze a ochrona praw jednostki*, „Problematyka Praworządności” 1988, nr 8-9.
- Taracha A., *Czynności sprawdzające w projekcie kodeksu postępowania karnego*, [w:] *Problemy reformy prawa karnego*, red. T. Bojarski, E. Skrętowicz, Lublin 1993.
- Taracha A., *Zasada legalizmu a czynności operacyjno-rozpoznawcze*, [w:] *Zasada legalizmu w procesie karnym, t. 2*, red. B. Dudzik, J. Kosowski, E. Kruk, I. Nowikowski, Lublin 2015.
- Tomaszewski P., *Funkcjonowanie czynności sprawdzających*, „Wojskowy Przegląd Prawniczy” 1983, nr 2.

- Tylman J., *Czynności postępowania sprawdzającego w procesie karnym*, „Acta Universitatis Lodziensis. Folia Iuridica” 1982, nr 10.
- Tylman J., *Czynności sprawdzające w praktyce ścigania karnego*, „Problematyka Praworządności” 1982, nr 12.
- Tylman J., *Instytucja czynności sprawdzających w postępowaniu karnym*, Łódź 1984.
- Tylman J., *Postępowanie przygotowawcze w procesie karnym*, Warszawa 1998.
- Tylman J., *Wszczęcie postępowania karnego*, „Nowe Prawo” 1955, nr 4.
- Waltoś S., *Proces karny. Zarys systemu*, Warszawa 2002.
- Waltoś S., *Śledztwo to odpowiedzialność*, „Gazeta Wyborcza”, 18.01.1996.
- Zakrzewski R., Jaroch W., *Dopuszczalność stosowania kontroli korespondencji i podsłuchu*, „Kontrola Państwowa” 1997, nr 1.
- Zubowicz A., *O niektórych zagadnieniach dochodzenia milicyjnego*, „Nowe Prawo” 1936, nr 7–8.
- Żmudziński S., *Postępowanie wyjaśniające czy dochodzenie*, „Problemy Kryminalistyki” 1958, nr 15.

